

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності
та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ДОВБИШ МАРІЯ СЕРГІЇВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 351.82:338.48
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

М. С. ДОВБИШ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
ДОВЖЕНКО Валентина Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління за результатами попереднього захисту: **ДОВБИШ Марія Сергіївна** допускається до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» грудня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» грудня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ДОВБИШ Марія Сергіївна захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Анастасія ПРУТ
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

ДОВБИШ М. С. Механізми державного регулювання інноваційного розвитку регіону. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Досліджено теоретичні засади державного регулювання інноваційного розвитку регіонів. Проведено аналіз сучасного стану інноваційного розвитку регіону та ідентифіковано ключові проблеми і бар'єри у впровадженні інновацій на регіональному рівні. Запропоновано рекомендації щодо оптимізації державного регулювання інноваційного розвитку та створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку регіону.

Ключові слова: регіон, інновації, стратегія, інноваційний розвиток, інноваційна політика, інфраструктура інноваційна, держава, механізми.

SUMMARY

DOVBYH M. Mechanisms of state regulation of regional innovative development. – Manuscript. Qualification work for the degree of «Master» in specialty 281 – «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The theoretical foundations of state regulation of innovative development of regions have been studied. An analysis of the current state of innovation development in the region was carried out, and key problems and barriers in the implementation of innovations at the regional level were identified. Recommendations have been proposed to optimize state regulation of innovative development and create a favorable environment for the innovative development of the region.

Key words: region, innovation, strategy, innovation development, innovation policy, infrastructure innovation, state, mechanisms.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	8
1.1. Поняття та сутність інноваційного розвитку регіону	8
1.2. Механізми державного регулювання інноваційних процесів	11
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	17
2.1. Оцінка поточного стану інноваційної діяльності Житомирської області	17
2.2. Аналіз існуючих механізмів державної політики у сфері інноваційного розвитку регіону	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	29
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	31
3.1. Розробка рекомендацій щодо оптимізації державного регулювання інноваційного розвитку на основі досвіду інших країн	31
3.2. Створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку: роль партнерства держави, бізнесу та науки	35
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	41
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження механізмів державного регулювання інноваційного розвитку регіону зумовлена забезпеченістю підвищення конкурентоспроможності регіональних економік в умовах глобалізації та стрімкого технологічного прогресу. Запровадження дієвих механізмів дозволяє подолати територіальні диспропорції, стимулювати інноваційну активність підприємств і створити умови для залучення інвестицій у наукоємні галузі. Важливою є роль державної політики у формуванні сприятливого інноваційного клімату, розвитку інфраструктури та підтримці взаємодії між науковими установами, бізнесом і органами влади. Удосконалення таких механізмів є ключовим чинником для реалізації регіонального потенціалу, забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення добробуту населення. Дослідження цієї теми також дозволяє адаптувати інноваційні практики до європейських стандартів і міжнародних вимог.

Дослідженням інноваційного розвитку та державного регулювання цих процесів на рівні регіонів займаються багато науковці-дослідників, зокрема Ажажа М., Бажал Ю., Бакалінська А., Білик А., Білоус С., Венгер О., Грідін, О., Глізнуца М., Доценко О., Заїка, С., Заїка, О., Зубков Р., Лаптева В., Лугова М., Мельниченко Г., Фурсін О. та ін.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання, що забезпечують інноваційний розвиток регіонів. *Об'єктом дослідження* є інноваційний розвиток регіону та інноваційна система, що його забезпечує.

Метою дослідження є обґрунтування ефективних механізмів державного регулювання інноваційного розвитку регіону для підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення сталого економічного зростання.

Відповідно меті дослідження були визначені наступні завдання:

- розкрити теоретичні засади державного регулювання інноваційного розвитку регіону;
- провести аналіз системи державного регулювання інноваційної діяльності в регіоні;
- оцінити ефективність існуючих програм та інструментів підтримки інновацій в регіоні;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного регулювання для активізації інноваційних процесів у регіонах.

Методи дослідження. Дослідження проводилось із застосуванням широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, використано методи аналізу, синтезу, наукового абстрагування, порівняння, що дали змогу дослідити сутність і структуру механізмів державного регулювання інноваційного розвитку. Застосовано структурно-функціональний метод для визначення ролі різних елементів регулювання у формуванні інноваційного середовища, а також історико-логічний метод для аналізу еволюції підходів до державного регулювання. Статистичний аналіз і метод узагальнення були використані для оцінки ефективності чинних механізмів на основі кількісних і якісних даних. Методи порівняння, індукції та дедукції сприяли виявленню закономірностей і розробці рекомендацій щодо вдосконалення регулювання інноваційного розвитку регіонів.

Перелік публікацій. Результати кваліфікаційної роботи опубліковані у трьох наукових публікаціях (тезах): Міжнародний досвід регіонального інноваційного розвитку та його імплементація в українську практику (м. Житомир, 27-28 червня 2024 р.); Роль інноваційних кластерів у стимулюванні сталого розвитку регіонів (м. Одеса, 29-30 листопада 2024 р.); Роль держави у фінансовій підтримці інноваційного розвитку регіонів (м. Житомир, 12 грудня 2024 р.).

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані у роботі висновки та пропозиції щодо вдосконалення існуючих механізмів фінансової підтримки інноваційних проектів та створення сприятливого інституційного

середовища для розвитку інноваційного бізнесу спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності регіонів і можуть бути використані у діяльності управлінців різних рівнів.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у визначенні механізмів державного регулювання, спрямованих на стимулювання інноваційної активності, підвищення ефективності використання науково-технічного потенціалу та створення сприятливого інноваційного середовища в регіоні.

Інформаційну базу дослідження склали: закони, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, що регламентують інноваційну діяльність і механізми її державного регулювання; стратегічні документи, зокрема Стратегія сталого розвитку України, Національна економічна стратегія 2030, регіональні програми розвитку; офіційна статистика Державної служби статистики України; звіти та аналітичні матеріали міжнародних організацій щодо інноваційного розвитку та регіональної політики; звіти органів виконавчої влади; праці вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері державного регулювання, інноваційного розвитку та регіональної економіки; аналітичні доповіді дослідницьких центрів; ресурси Internet-мережі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 44 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

1.1. Поняття та сутність інноваційного розвитку регіону

Інноваційний розвиток науковці визначають як пріоритетну складову нової економічної політики України, орієнтованої на забезпечення стійкого промислового зростання в довгостроковій перспективі. Розробляючи стратегію інноваційного розвитку, дослідники виходять з того, що Україна, маючи значний інтелектуальний та науково-технологічний потенціал, здатна і повинна орієнтуватися на моделі економічного зростання, засновані на використанні чинників освітнього та інтелектуального потенціалу, розвитку науки, а також активізації інноваційної діяльності економічних суб'єктів.

Інноваційний розвиток – це комплексний процес, що передбачає створення, впровадження та поширення нових ідей, продуктів, процесів або послуг з метою підвищення ефективності виробництва, якості життя та конкурентоспроможності. Він є рушійною силою сучасних економік і суспільств.

Ключові характеристики інноваційного розвитку:

- Новизна. Впровадження нових ідей, продуктів або процесів, які відрізняються від існуючих.
- Системність. Інновації охоплюють усі сфери суспільного життя – від науки і технологій до економіки, соціальної сфери та культури.
- Динамічність. Інноваційний розвиток є безперервним процесом, який вимагає постійного оновлення знань і технологій.
- Орієнтація на майбутнє. Інновації спрямовані на створення нових можливостей для розвитку і вирішення проблем майбутнього.

Інноваційний розвиток регіону є багатограним процесом, який охоплює різні складові, які взаємодіють для стимулювання економічного зростання та

соціального прогресу. Основні складові інноваційного розвитку регіону розглянемо в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Складові інноваційного розвитку регіону

<i>Складова</i>	<i>Елементи, форми складової</i>	<i>Роль складової</i>
Людський капітал	Висококваліфіковані кадри, науковці та фахівці	Забезпечує створення інновацій, їх розробку та впровадження
Інфраструктура інноваційної діяльності	Науково-дослідні інститути та лабораторії, технопарки, інноваційні кластери, бізнес-інкубатори та центри трансферу технологій	Забезпечує сприятливе середовище для створення інноваційних продуктів і технологій та їх комерціалізації
Фінансові ресурси	Державний бюджет, місцеві інвестиційні програми, приватні інвестори та венчурний капітал, гранти та міжнародна фінансова підтримка	Достатнє фінансування допомоги розробці інновацій, запуску стартапів та технологічному переоснащенню підприємств
Науково-дослідний потенціал	Наукові установи, заклади вищої освіти та дослідницькі центри	Забезпечує створення нових знань, технологій та продуктів, які можуть бути використані для розвитку регіону
Технологічний рівень підприємств	Технічне переоснащення виробництва, впровадження ІТ-технологій, автоматизація	Інноваційно активні підприємства є основою регіональної економіки, не створюють нові продукти та підвищують конкурентоспроможність
Інноваційна політика та управління	Нормативно-правова база для інновацій, стратегічне планування розвитку регіону, підтримка малого і середнього бізнесу (МСП)	Створює умови для ефективної взаємодії між усіма учасниками інноваційної екосистеми
Партнерство та кооперація	Створення інноваційних кластерів, університетсько-бізнесові платформи, міжнародне співробітництво та обмін досвідом	Кооперація допомоги передачі знань, впровадження технологій і підвищення ефективності інноваційної діяльності
Соціально-економічні умови	Рівень безробіття, інфраструктура, екологічні умови	Сприятливі умови стимулюють розвиток інновацій, тоді як соціально-економічні проблеми можуть його стримувати

Джерело: сформовано автором за [17, 38, 40].

Так, людський капітал є ключовою складовою інноваційного розвитку. Його рівень визначається освіченістю, кваліфікацією, професійною підготовкою та творчим потенціалом населення регіону [38, 40]. Інвестиції в освіту, науку, підготовку кадрів та залучення молоді до наукової діяльності є фундаментальними для розвитку цього потенціалу.

Інфраструктура інноваційної діяльності, зокрема наявність матеріально-технічної бази та ефективних інституцій, є необхідною умовою для проведення наукових досліджень, розробок та їх впровадження. Різноманітні джерела фінансування є критично важливими для реалізації інноваційних проектів та стимулювання розвитку регіональної економіки [38].

Наявність розвинених регіональних наукових установ, вищих навчальних закладів та дослідницьких центрів є потужним стимулом для інноваційного розвитку. Ці структури не лише проводять наукові дослідження, але й сприяють тісній співпраці між наукою та бізнесом. Здатність підприємств ефективно використовувати сучасні технології та впроваджувати інновації у виробничі процеси є ключовим фактором їхньої конкурентоспроможності.

Державна та регіональна політика, спрямована на підтримку інновацій, відіграє визначальну роль у стимулюванні інноваційної діяльності. Ефективна взаємодія між науковими установами, бізнесом, владою та громадськістю є основою для успішного інноваційного розвитку [38]. Загальний економічний стан регіону, рівень життя населення, доступність ресурсів та соціальна стабільність створюють сприятливе середовище для інновацій.

Інноваційний розвиток на рівні регіону має свої специфічні особливості: Різноманітність регіональних умов; врахування місцевих потреб і можливостей; співпраця різних суб'єктів; розвиток інноваційної інфраструктури; підтримка малого і середнього бізнесу. Кожен регіон має свої природні ресурси, інфраструктуру, людський потенціал та інші фактори, що впливають на напрямки інноваційного розвитку, тому інновації повинні бути адаптовані до конкретних потреб регіону та його економічних можливостей [52]. Для успішного інноваційного розвитку необхідна тісна співпраця між бізнесом, науковими установами, органами влади та громадськими організаціями. Малі та середні підприємства є основними генераторами інновацій, тому важливо надавати їм підтримку у вигляді фінансування, консультацій та доступу до ринків. Також необхідно створювати технопарки, інкубатори, акселератори та інші інфраструктурні об'єкти, які сприятимуть розвитку інновацій.

Важливість регіонального інноваційного розвитку з економічної точки зору полягає в тому, що він сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіону. Інновації дозволяють створювати нові продукти і послуги, що підвищують конкурентоспроможність підприємств регіону на внутрішньому і зовнішньому ринках. Інноваційний розвиток дозволяє уникнути надмірної спеціалізації регіональної економіки і сприяє її диверсифікації. Інноваційні підприємства створюють нові робочі місця з високою доданою вартістю. З позиції соціальної сфери, то інновації сприяють вирішенню соціальних проблем, підвищенню якості життя населення та створенню більш комфортного середовища для проживання. Екологічний аспект полягає в тому, що інновації створюють умови для збалансованого розвитку регіону.

1.2. Механізми державного регулювання інноваційних процесів

Державне регулювання інноваційних процесів є одним з найважливіших інструментів для стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни. Розуміння теоретичних підходів до цього питання дозволяє розробити ефективні політики та стратегії, які сприятимуть розвитку інноваційної економіки.

Існує кілька основних теоретичних підходів до розуміння державного регулювання інноваційних процесів:

1. *Ліберальний підхід.* Прихильники цього підходу вважають, що держава повинна мінімізувати своє втручання в економіку, створюючи сприятливе середовище для приватних інвестицій та підприємництва. Роль держави полягає в забезпеченні захисту прав інтелектуальної власності, підтримці конкуренції та створенні стабільного макроекономічного середовища. Основними інструментами є податкові стимули, дерегуляція і захист інтелектуальної власності. Підхід базується на думці, що конкуренція на цьому ринку є головним рушієм інноваційного розвитку [2].

2. *Кейнсіанський підхід*. Цей підхід визнає обмеження ринкової економіки у стимулюванні інновацій і забезпечує активну роль держави. Держава інвестує в науково-дослідні роботи, створює спеціальні інфраструктурні проекти, запускає програми підтримки інновацій та забезпечує державне замовлення на нові технології [36, 53].

3. *Інституціональний підхід*. Цей підхід акцентує увагу на ролі інституцій (правил, норм, законів) у формуванні інноваційного середовища. Інституції можуть як сприяти, так і гальмувати інноваційні процеси. Держава повинна створювати ефективні інституції, які стимулюватимуть інноваційну діяльність. Держава формує інноваційну інфраструктуру, розвиває технопарки, кластери, підтримує зв'язки між наукою, бізнесом і університетами. Значна увага приділяється вдосконаленню законодавчої бази та інституційних механізмів [36, 53].

4. *Еволюційний підхід*. Згідно з цим підходом, інновації є результатом еволюційного процесу, в якому нові ідеї виникають і поширюються в результаті взаємодії різних акторів (підприємств, університетів, держави). Роль держави полягає у створенні умов для подальшого розвитку інноваційного потенціалу через освіту, дослідження та підтримку високотехнологічних секторів [7, 10].

5. *Системний підхід*. Цей підхід розглядає інноваційні процеси як складну систему, в якій взаємодіють різноманітні фактори (технології, ринки, інституції, культура). Базується на концепції *національних інноваційних систем (НІС)*, де інновації є результатом взаємодії всіх суб'єктів економіки: держави, бізнесу, наукових установ та освітніх організацій. Держава виконує роль координатора та стимулятора взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу [10, 53].

6. *Технологічний підхід*. Цей підхід фокусується на підтримці проривних технологій і ключових галузей, які забезпечують стратегічний розвиток економіки. Держава фінансує критичні дослідження та допомогу впровадженню нових технологій у промисловість [53].

Державне регулювання інноваційного розвитку базується на різних теоретичних концепціях, які допомагають встановити роль держави, визначити інструменти та розробити механізми впливу на інноваційні процеси.

Складові механізму регулювання інноваційного розвитку регіону можна умовно поділити на кілька ключових блоків, які взаємодіють для ефективного стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні.

1. Організаційний механізм:

- формування інноваційної політики на основі стратегічного планування, що враховує пріоритети регіону;
- взаємодія між владою, бізнесом і наукою для координації інноваційних процесів;
- створення інноваційної інфраструктури: технопарки, бізнес-інкубатори, кластери, центри трансферу технологій [17].

2. Нормативно-правовий механізм:

- розробка законодавчої бази, що регулює інноваційну діяльність та стимулює інвестиції у науково-технічний розвиток;
- визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку для регіону;
- захист інтелектуальної власності як основи для підтримки винахідницької діяльності [10, 57].

3. Економічний та фінансовий механізм:

- фінансування інноваційних проєктів за рахунок державного, приватного та міжнародного інвестування;
- надання податкових пільг та субсидій для підприємств, що впроваджують інновації;
- фінансова підтримка наукових досліджень, включаючи кредитування, гранти та венчурний капітал;
- створення фондів інноваційного розвитку, що стимулюють локальні проєкти [17, 31].

4. Інформаційний механізм:

- створення баз даних інноваційних проєктів, технологій та наукових досліджень;
- підтримка інформаційного обміну між підприємствами та науково-дослідницькими установами;
- маркетинг та популяризація інновацій, щоб підвищити інвестиційну привабливість регіону [10, 17].

5. Соціально-кадровий механізм:

- підготовка та перепідготовка кадрів для інноваційної економіки;
- стимулювання залучення молодих науковців і підтримка талановитих фахівців;
- збереження та розвиток інтелектуального потенціалу регіону через покращення умов праці у науковій сфері [10, 57].

6. Моніторинг та оцінка:

- система оцінки ефективності інноваційної діяльності на основі ключових індикаторів розвитку регіону;
- проведення аудиту та аналізу впроваджених інноваційних проєктів для підвищення їх результативності [17].

Для активізації економічного розвитку регіону необхідно розробити та впровадити нові підходи до реалізації регіональної інноваційної політики. Ці підходи повинні стимулювати інноваційний розвиток, сприяти розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, залученню інвестицій у регіональну економіку та забезпечувати інтеграцію України в європейські структури [7].

Регіональна інноваційна політика є важливою складовою національної інноваційної стратегії. Вона спрямована на створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності в регіонах шляхом застосування системи заходів, що передбачають взаємодію місцевих та державних органів влади. У контексті активізації економічного зростання особливе значення має формування дієвих механізмів підтримки інноваційних проєктів, розвитку міжнародних економічних зв'язків та залучення інвестиційних ресурсів, що, в

кінцевому підсумку, сприяє посиленню позицій України на європейському рівні [7].

Методи регулювання державної економіки поділяються на прямі та непрямі, залежно від характеру впливу на ринкові процеси та діяльність суб'єктів господарювання. Прямі методи передбачають безпосередній вплив на функціонування та діяльність його суб'єктів через обов'язкові інструменти та механізми. До них належать: нормативно-правові акти й державні замовлення; макроекономічні плани та цільові програми, що починають конкретні завдання для економіки; централізоване встановлення цін, стандартів, квот та ліцензій; державні бюджетні витрати на стратегічно важливі напрями; грошова емісія, встановлення лімітів на ресурси та обов'язкові нормативи [26, 36]. Прямі методи, зокрема в контексті інноваційного розвитку, включають державне фінансування інноваційних проєктів, формування інноваційної інфраструктури (технопарки, центри трансферу технологій) та підготовку кадрів для інноваційної сфери.

Непрямі методи регулювання опосередковано впливають на економічні процеси, мотивуючи суб'єктів ринку до певних дій. Основними інструментами є: фіскальні заходи; бюджетні інструменти; грошово-кредитна політика; амортизаційні механізми; інноваційні заходи. У сфері стимулювання інноваційного розвитку непрямі методи включають визначення стратегічних цілей розвитку, надання податкових пільг, застосування гнучких амортизаційних відрахувань, регулювання ставок рефінансування та тарифної політики. такі заходи забезпечують опосередкований вплив на запровадження інноваційних продуктів і технологій [26, 36].

Складовими інноваційної політики держави є: створення інноваційної інфраструктури, розвиток трансферу технологій, венчурне фінансування, формування регіональних систем та інноваційних кластерів, а також інтеграція науки, освіти й виробництва. Вплив держави на інноваційну діяльність реалізується через організаційно-управлінську, стимулюючу, контрольну та науково-аналітичну функції [26].

Сучасне державне управління базується на трьох принципах: територіальності, демократичної участі та партнерства між державою і приватним сектором. Стратегічний підхід держави, як організатора розвитку, визначає ключові цілі регіонального розвитку. Головною особливістю є формування стратегічних цілей, що відповідають системним вимогам і окреслюють майбутній соціально-економічний стан регіону [26].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Інноваційний розвиток регіону є результатом комплексної взаємодії різних складових, таких як людський капітал, науково-дослідний потенціал, фінансові ресурси та технологічний розвиток підприємств. Важливою умовою успішного інноваційного розвитку є ефективна регіональна політика та співпраця всіх зацікавлених сторін. Інвестиції в науку, освіту та інфраструктуру створюють підґрунтя для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Державне регулювання інноваційного розвитку може здійснюватися за різними підходами, що залежать від конкретних економічних умов та пріоритетів країни. Найефективнішими є системні та інституційні стратегії, які стимулюють співпрацю та інтегрують усіх учасників інноваційної діяльності.

Механізм регулювання інноваційного розвитку регіону є комплексною системою, яка поєднує інституційні, фінансові, нормативно-правові та організаційні складові. Його ефективне функціонування сприяє залученню інвестицій, активізації наукових досліджень і формуванню конкурентоспроможної економіки регіону.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

2.1. Оцінка поточного стану інноваційної діяльності Житомирської області

Стан інноваційної діяльності в Україні загалом залишається на недостатньому рівні порівняно з розвиненими країнами. Однією з ключових причин є значна нерівномірність розвитку інноваційних процесів у регіонах, що пояснюється відмінностями у їх спеціалізації та структурі економіки. Ці диспропорції соціально-економічного, промислового та науково-технологічного розвитку є наслідком історичних особливостей розміщення виробництва [22].

До початку повномасштабного вторгнення традиційно південні, центральні та східні області України мали високу концентрацію підприємств важкої промисловості, тоді як західні регіони відзначали домінуванням сільського господарства та торгівлі. Українські дослідники пропонували класифікувати регіони за ступенем інноваційної активності, виділяючи:

1. Регіони великих індустріальних агломерацій з високою щільністю населення та потужною промисловою базою (Дніпропетровська та Запорізька області).

2. Індустріально розвинені регіони, де виробничі ресурси сконцентровані у великих містах і регіональних центрах (м. Київ, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Харківська області).

3. Регіони з промисловістю місцевого значення – переважно західні області України [22].

За період 2016–2018 рр. частка інноваційно активних підприємств складала 28,1 % від загальної кількості (8 173 з 29 129 підприємств), що на 6,9 % більше, ніж у 2008–2010 роках [22, 65]. Водночас, динаміка цього

показника далі була негативною і його значення в 2018-2020 рр. становило 8,5 %, а в 2021-2022 рр. – 10, 5 % (2589 з 24688 підприємств) [22, 65].

Найвищий рівень інноваційної активності у 2022 р. спостерігався у таких галузях:

- виробництво автотранспортних засобів – 27,0 %;
- виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 23,1 %;
- наукові дослідження та розробки – 41,7 % [24, 65].

Натомість найнижчі показники зафіксовані у:

- транспортній, складській діяльності, поштових та кур'єрських послугах – 4,3%;
- водопостачанні, каналізації та поводженні з відходами – 3,6 % [24, 65].

Загалом інноваційні процеси в Україні характеризуються значною регіональною диференціацією, яка зумовлена різними факторами: нерівномірністю розподілу інфраструктури, обмеженістю фінансування, рівнем кадрового потенціалу та локальною економічною спеціалізацією регіонів.

Сьогодні в Україні спостерігається зменшення кількості наукових організацій та скорочення чисельності дослідників як у загальних показниках, так і в розрахунку на 1 тисячу осіб зайнятого населення. Ця тенденція значною мірою обумовлена зростанням міграції наукових кадрів за кордон, що часто супроводжується перенесенням наукових та інноваційних проектів до інших країн [20, 24, 31].

Ще однією суттєвою проблемою низької інноваційної активності регіонів є неефективність комерціалізації нових продуктів. В Україні досі не сформовано єдиної, цілісної системи для створення та подальшого впровадження інновацій на ринку. Важливо відзначити, що система інноваційної інфраструктури перебуває лише на етапі становлення, що обмежує можливості розвитку та інтеграції інноваційних проектів у національну економіку.

Житомирська область, як і вся Україна, стикається з викликами та тенденціями в економічному й соціальному розвитку, які впливатимуть на майбутні періоди. Сьогодні регіон функціонує, а в перспективі залишатиметься, у середовищі глобальної конкуренції, що зумовлює потребу у створенні й реалізації нових механізмів для забезпечення ефективного розвитку регіональної економіки. Така економіка повинна базуватися на інноваціях, технологічних ініціативах, а також сприяти спеціалізації та локалізації інноваційних процесів. Важливим чинником сталого й динамічного розвитку області є прискорене впровадження сучасних інноваційних технологій у різні сфери життя, поряд зі створенням сприятливих умов для проживання й розвитку населення. Для досягнення цих цілей необхідно визначити комплекс стратегічних і тактичних заходів, що потребують узгоджених дій усіх суб'єктів регіонального розвитку.

З представленою графіка в додатку А видно, що концентрація організацій, які займаються дослідженнями і розробками, в Україні досить нерівномірна. Найбільша частка таких організацій зосереджена в кількох великих містах: Києві, Харкові, Львові, Одесі та Дніпрі. Житомирська область у цьому рейтингу займає одне з останніх місць, що свідчить про меншу активність в сфері досліджень і розробок порівняно з іншими регіонами. Тобто кількість організацій, що здійснювали дослідження і розробки у Житомирській області, є однією з найнижчих серед усіх регіонів України. Це свідчить про недостатню розвиненість інноваційної інфраструктури та меншу залученість бізнесу до науково-дослідних робіт.

Витрати на наукові дослідження і розробки за окремими регіонами, які є сусідами Житомирської області, за 2021-2022 роки наведено в табл. 2.1. У 2021 році загальні витрати на наукові дослідження та розробки склали 20 973,0 млн грн, що на 23,2 % більше, ніж у 2020 році. У 2022 році фінансування скоротилося до 17 117,8 млн грн, що становить 81,8 % від рівня 2021 року. Це вказує на значний спад фінансування наукової діяльності на загальнонаціональному рівні [63, 65].

Таблиця 2.1.

Порівняльний аналіз витрат на наукові дослідження і розробки

	2021 р.			2022 р.		
	млн грн	у % до загального обсягу	у % до 2020 р.	млн грн	у % до загального обсягу	у % до 2021 р.
Україна	20973,0	100	123,2	17117,8	100	81,8
Волинська	11,3	0,1	113,1	10,7	0,1	94,7
Вінницька	67,5	0,3	133,1	76,8	0,4	113,7
Житомирська	26,9	0,1	103,0	30,5	0,2	113,6
Київська	328,2	1,6	92,3	285,0	1,7	86,9
Рівненська	14,9	0,1	107,3	15,9	0,1	107,1

Джерело: складено на основі [63, 65].

Всі регіони, окрім Київської області, демонструють зростання витрат у 2021 році порівняно з 2020 роком. Це вказує на певні позитивні тенденції в розвитку наукової діяльності в попередні роки. Однак, у 2022 році спостерігається загальне скорочення витрат у всіх регіонах, що пов'язано з загальною економічною ситуацією в країні, зокрема, з війною. Найбільше скорочення витрат спостерігається в Київській області, адже саме тут зосереджена значна частина наукового потенціалу країни і війна могла найбільше вплинути на наукову діяльність у цьому регіоні [63, 65].

В Житомирській області витрати збільшилися з 26,9 млн грн до 30,5 млн грн (113,6 %), що демонструє позитивну динаміку розвитку наукових досліджень [63]. Це зумовлено внутрішніми факторами, такими як зміна пріоритетів місцевої влади, міграція науковців та зміна структури витрат.

За останні роки значних змін зазнала кількість науковців, що займаються дослідженнями і створюють нові розробки, про це інформація наведена в табл. 2.2. У 2021 році загалом по Україні кількість працівників з науковими ступенями становила 68 808 осіб, що відповідає 87,3 % від рівня 2020 року. У 2022 році цей показник скоротився до 53 221 осіб (77,7 % від 2021 року), що свідчить про значне зменшення кількості науковців [24, 63].

Порівняльний аналіз кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь, за регіонами

	2021 р.			2022 р.		
	осіб	у % до загального обсягу	у % до 2020 р.	осіб	у % до загального обсягу	у % до 2021 р.
Україна	68808	100	87,3	53221	100	77,7
Вінницька	457	0,7	101,8	444	0,8	97,2
Волинська	106	0,2	83,5	99	0,2	93,4
Житомирська	334	0,5	124,6	597	1,1	178,7
Київська	1382	2,0	90,7	1219	2,3	88,2
Рівненська	165	0,2	65,2	179	0,3	108,5

Джерело: [63, 65].

Регіональні особливості цього показника свідчать, що у Вінницькій області незначне скорочення кількості працівників з 457 до 444 осіб (97,2 % до 2021 року). Частка у загальному обсязі зросла з 0,7 % до 0,8 %. У Волинській області падіння з 106 до 99 осіб (93,4 %), частка стабільно становить 0,2 %. В Київській області спостерігається скорочення з 1382 до 1219 осіб (88,2 %), хоча частка зросла з 2,0 % до 2,3 %, що свідчить про збереження значущості регіону. В Рівненській області збільшення кількості працівників з 165 до 179 осіб (108,5 %), частка у загальному обсязі підвищилася з 0,2 % до 0,3 %.

У Житомирській області порівняно з 2020 роком кількість науковців зросла на 24,6 %. Це свідчить про певні позитивні тенденції у розвитку наукової сфери регіону. Поряд із загальним скороченням кількості науковців в Україні, у Житомирській області спостерігається подальше зростання на 178,7 %. Незважаючи на зростання, частка Житомирської області у загальній кількості науковців в Україні залишається відносно невеликою. Це свідчить про те, що основні наукові центри зосереджені в інших регіонах.

Інноваційний розвиток значною мірою залежить від розвитку наукової сфери, а вона в свою чергу буде залежить від оплати праці. вплив на розвиток сфери науково-технічних досліджень. Ефективне функціонування наукових установ та розвиток інновацій значною мірою залежать від рівня мотивації та

оплати праці науковців. Водночас науково-дослідницька діяльність є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності регіонів та стимулювання їхнього інноваційного потенціалу.

З наданих в табл. 2.3 даних видно, що заробітна плата в секторі наукових досліджень і розробок в Україні постійно зростала протягом 2019-2022 років. Це свідчить про загальну тенденцію підвищення оплати праці в цій сфері.

Таблиця 2.3

Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників за видами економічної діяльності

	У середньому на одного штатного працівника				
	2019	2020	2021	2022	2023
Україна	10497	11591	14014	16477	17442
Професійна, наукова та технічна діяльність	14550	16613	19369	22725	23413
з неї наукові дослідження та розробки	11649	12882	15179	18555	19359
Житомирська область	8528	9571	11625	12123	н/д
Професійна, наукова та технічна діяльність	7877	9193	10268	н/д	н/д
з неї наукові дослідження та розробки	7001	8002	9591	н/д	н/д

Джерело: [63, 65].

З даних таблиці спостерігаємо вищу заробітну плату в секторі наукових досліджень і розробок. Порівнюючи з середньою заробітною платою по країні, працівники в секторі наукових досліджень отримують значно вищу оплату. Це підтверджує, що робота в цій сфері є більш престижною та вимагає високої кваліфікації. Заробітна плата в Житомирській області також демонструє позитивну динаміку зростання, хоча і з меншими темпами, ніж в середньому по Україні. Розрив між середньою заробітною платою по Україні та Житомирській області: Існує значний розрив між середньою заробітною платою в секторі наукових досліджень і розробок в Україні та Житомирській області. Це свідчить про те, що в Житомирській області рівень оплати праці в цій сфері є нижчим, ніж в середньому по країні. Це пов'язано з низкою факторів. Обмежені бюджетні асигнування призводять до зниження рівня оплати праці наукових

співробітників. У свою чергу відсутність великих наукових центрів і корпорацій обмежує можливості для високооплачуваної роботи. Також спостерігаємо менша конкурентоспроможність Житомирської області на ринку праці, що призводить до нижчих заробітних плат. Однак, незважаючи на низький абсолютний рівень, заробітна плата в Житомирській області демонструє позитивну динаміку зростання. Це свідчить про певні успіхи в розвитку науково-дослідної сфери регіону.

Наведені дані в додатку Б щодо аспірантів Житомирської області. Найбільша кількість аспірантів зосереджена в галузях освіти/педагогіки, гуманітарних, соціальних та поведінкових наук, а також управління та адміністрування. Кількість аспірантів у таких галузях, як технічні науки, математика та статистика, інформаційні технології, механічна інженерія, виробництво та технології, є відносно невеликою. Це свідчить про менший інтерес молоді до цих напрямків та меншу кількість наукових керівників у цих галузях. В більшості галузей спостерігається переважання жінок. Це особливо помітно в галузях освіти/педагогіки, гуманітарних та соціальних наук. Однак, у таких галузях як інформаційні технології, механічна інженерія, виробництво та технології переважають чоловіки.

Підсумовуючи вище наведену інформацію та для виявлення сильних і слабких сторін інноваційної системи Житомирської області скористаємось інструментом SWOT-аналізу (табл. 2.3.).

Тож, Житомирська область має значний потенціал для розвитку інноваційних технологій у сільському господарстві, деревообробній та гірничодобувній галузях, що разом з розвитком інфраструктури підтримки інновацій, зокрема, створення індустріальних парків, коворкінг-центрів та ІТ-інкубаторів завдяки впровадженню технологій на місцевому рівні, формують сильні сторони регіону. Також в регіоні вже є підприємства, які використовують сучасні технології в промисловості й агросекторі, а регіональні ініціативи стимулюють інвестиційну діяльність шляхом дерегуляції та підтримки держави.

SWOT-аналіз інноваційної системи Житомирської області

<i>Внутрішнє середовище</i>	
<p>Сильні сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність природних ресурсів та вигідне географічне положення. 2. Розвиток інфраструктури підтримки інновацій. 3. Досвід у реалізації інноваційних проектів. 4. Позитивне ставлення до інвесторів. 	<p>Слабкі сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатній рівень інноваційної активності. 2. Відтік кваліфікації кадрованих. 3. Недосконалість державної регуляторної політики. 4. Енерго- та ресурсозатратність виробництва.
<i>Зовнішнє середовище</i>	
<p>Можливості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Децентралізація. 2. Залучення міжнародних інвестицій та технологій. 3. Потенціал для експорту. 4. Формування інноваційних хабів. 	<p>Загрози</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військовий конфлікт і нестабільність. 2. Нестабільність законодавчої бази. 3. Економічні ризики. 4. Відсутність ефективних механізмів державної підтримки.

Джерело: складено автором за [42, 54, 63, 64].

Однак, низькою є мотивація підприємств до впровадження наукоємних проектів через обмежене фінансування. Також серед слабких сторін слід відзначити, що значна частина молодих фахівців виїжджає з регіону через негативні умови праці та кар'єрного зростання. Наразі недосконалою залишається державна регуляторна політика, що проявляється в частих змінах законодавства та слабкість національної системи підтримки інноваційних ініціатив. Попри загальні тенденції щодо енергозбереження велика кількість підприємств використовує застарілі технології, що знижує конкурентоспроможність продукції.

Зовнішнє середовище дає для регіону певні можливості для становлення інноваційного напрямку розвитку. Зокрема, децентралізація через зростання економічної самостійності громад регіону відкриває можливості для розвитку місцевих інноваційних ініціатив. Потужною наразі є й підтримка міжнародних організацій та донорів для реалізації проектів в енергетиці, інфраструктурі та промисловості. Водночас і бізнес розвиває якісну продукцію та популяризує регіональні товари на міжнародних ринках. На сьогодні є достатньо

можливостей щодо створення технологічних парків, бізнес-інкубаторів та кластерів для підтримки малого та середнього бізнесу.

Військовий конфлікт та воєнні дії суттєво впливають на інвестиційну привабливість регіону та роботу підприємств. Загрозами також є висока вартість кредитів, зниження купівельної спроможності населення та інфляція, що обмежують розвиток підприємництва і особливо інноваційного. Слід також відзначити про невизначеність у стимулюванні інноваційного та технологічного розвитку з боку держави.

2.2. Аналіз існуючих механізмів державної політики у сфері інноваційного розвитку регіону

Основу державної політики у сфері інноваційного розвитку регіонів складають нормативно-правові акти, що регулюють інноваційну діяльність в регіонах.

Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Україні є досить широким і комплексним, проте потребує удосконалення для ефективного функціонування на регіональному рівні. Нормативно-правова база ґрунтується на Конституції України та низці спеціалізованих законів і підзаконних актів, які визначають основи державної інноваційної політики та механізми її реалізації [6].

Нормативно-правова база інноваційної політики в Україні охоплює наступні основні акти.

1. Закони України:

- «Про інноваційну діяльність» – основний закон, який регулює правові та організаційні заходи інноваційної діяльності [44].
- «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» – оновлено з урахуванням змін,

затверджених Законом України № 3534-ІХ від січня 2024 року, що враховує воєнний стан і повоєнну відбудову [46, 48].

- «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями» – підвищення інноваційного розвитку через інвестиції.

- «Про наукову і науково-технічну діяльність» – регулює наукові дослідження, інновації та діяльність науково-дослідних установ, забезпечуючи їх інтеграцію з виробничим сектором [46].

2. Стратегічні документи:

- Стратегія інноваційного розвитку України до 2030 року, представлена Міністерством цифрової трансформації, що включає напрями розвитку технологій, оборонних інновацій та міжгалузевої інтеграції [66].

3. Постанови Кабінету Міністрів України:

- Щодо стимулювання інноваційної діяльності, зокрема постанови про розвиток технологічних парків, трансфер технологій та державні цільові програми.

4. Інші акти:

- Цивільний і Господарський кодекси України, що регулюють інноваційні правовідносини [12].

- Податковий та Бюджетний кодекси України – містять положення про податкові стимули для інноваційних підприємств та порядок фінансування інноваційних програм на державному та регіональному рівнях.

- Закони, що охоплюють питання інтелектуальної власності та міжнародного співробітництва в інноваційній сфері.

Ці акти формують основу для стимулювання інноваційної діяльності, інтеграції з європейськими нормами та підтримки повоєнної відбудови економіки через інновації.

Аналіз нормативно-правового поля показує, що законодавче регулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні має певні особливості:

- фрагментарність нормативно-правової бази;

- відсутність єдиної стратегії;
- недостатній розвиток та підтримка інноваційної інфраструктури.

Попри наявність загальнонаціональних законів, регіони часто стикаються з відсутністю спеціалізованих локальних інструментів для підтримки інновацій. Законодавство передбачає створення регіональних інноваційних стратегій, проте їх розробка та реалізація часто залишаються формальними через обмежені ресурси. Положення про функціонування технопарків, інкубаторів та кластерів часто не враховують специфіку конкретних регіонів, що гальмує розвиток інноваційної активності.

В сучасних умовах регіони стикаються з низкою інституційних викликів у сфері інноваційного розвитку. Зокрема, спостерігається відсутність чіткої інтеграції національного законодавства з регіональними ініціативами. Також слід відзначити низький рівень стимулювання малого та середнього інноваційного бізнесу через податкові пільги чи фінансову підтримку. Значною є обмеженість фінансування для реалізації інноваційних проєктів на регіональному рівні.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) оприлюднила Глобальний інноваційний індекс 2024, який відображає основні світові тенденції у сфері інновацій та щороку оцінює інноваційний потенціал 133 країн [9].

Динаміка України у рейтингу:

- у 2023 році Україна покращила свої позиції, посівши 55 місце серед 133 країн (у 2022 році – 57 місце) та 34 позицію серед 39 європейських економік.
- у 2024 році ситуація дещо погіршилася: Україна опустилася на 60 місце у загальному світовому рейтингу, зберігши 34 позицію серед європейських країн.

Основні показники індексу України за 2024 рік:

- Регуляторне середовище – 106 місце (зниження на 31 позицію).
- Бізнес-середовище – 84 місце (покращення на 15 позицій).

- Людський капітал та дослідження – 54 місце (падіння на 7 позицій).
- Освіта – 43 місце (зменшення на 12 позицій).
- Дослідження та розробки (R&D) – 69 місце (зниження на 1 позицію).
- Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – 56 місце (покращення на 3 позиції).
- Знання та результати наукових досліджень – 34 місце (підвищення на 11 позицій) [9].

Таким чином, попри позитивну динаміку у бізнес-середовищі та результатах наукових досліджень, суттєві проблеми в регуляторному середовищі та освіті призвели до загального зниження позиції України у світовому рейтингу інноваційного розвитку.

Однією із складових регіонального механізму інноваційного розвитку є стратегічні документи. Так, Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року передбачає активізацію інноваційного розвитку як один із ключових напрямів регіональної політики. Основний акцент робиться на підвищенні конкурентоспроможності економіки області та створенні умов для інноваційної діяльності в кількох стратегічних напрямках.

Основні пріоритети інноваційного розвитку, які зазначено в Стратегії:

1. *Формування інноваційної інфраструктури.* Планується створення інноваційних кластерів та індустріальних парків, що стануть платформою для технологічного розвитку регіону. Особлива увага приділяється розвитку екологічно чистих виробництв та впровадженню енергоефективних технологій [39, 42, 54].

2. *Розвиток трансферу технологій.* З метою комерціалізації наукових розробок буде налагоджено співпрацю між науково-дослідницькими установами, підприємствами та освітніми закладами. Це сприятиме впровадженню сучасних технологій у реальний сектор економіки [39, 42, 54].

3. *Стимулювання малого та середнього бізнесу.* У стратегії передбачена підтримка підприємництва, особливо у сфері інновацій та ІТ-

технологій. Це включає фінансові інструменти, такі як дотації та кредити для підприємств, що впроваджують інноваційні рішення [39, 42, 54].

4. *Розвиток смарт-спеціалізації регіону.* Житомирська область орієнтується на визначення ключових точок зростання регіональної економіки, таких як агропромисловий сектор, виробництво органічних продуктів та переробка з високою доданою вартістю [39, 42, 54].

5. *Підвищення інвестиційної привабливості.* Залучення інвестицій у високотехнологічне виробництво та інфраструктурні проекти є пріоритетом стратегії. Планується розробка інвестиційних майданчиків із готовою інфраструктурою для нових підприємств [39, 42, 54].

6. *Інтеграція науки, освіти та бізнесу.* Особлива увага приділяється підготовці фахівців для інноваційних секторів економіки через розвиток сучасних освітніх програм у закладах вищої освіти області [39, 42, 54].

Загалом Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року ставить за мету перетворити регіон на процвітаючу територію з високою якістю життя, яка базується на посиленні конкурентоспроможності економіки та створенні комфортних умов для проживання. Ключову роль у досягненні цієї мети відіграє інноваційний розвиток. Однак, реалізація інноваційної стратегії пов'язана з низкою викликів, таких як недостатнє фінансування, брак кваліфікованих кадрів, низька інвестиційна активність. Проте, Житомирська область має значний потенціал для інноваційного розвитку завдяки наявності наукових установ, вищих навчальних закладів, а також сприятливих природних умов.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У 2023 році Україна покращила свої показники Глобального інноваційного індексу, піднявшись на 55 місце серед 133 країн (порівняно з 57 місцем у 2022 році) і зайняла 34 позицію серед 39 європейських економік. У

2024 році ситуація погіршилася: Україна опустилася на 60 місце у загальному рейтингу і зберегла 34 позицію серед європейських країн. Таким чином, незважаючи на позитивні зрушення в деяких сферах, таких як бізнес-середовище та наукові результати, значне погіршення у регуляторному середовищі та освіті вплинуло на загальне зниження позицій України у світовому рейтингу.

Житомирська область має значний потенціал для інноваційного розвитку за рахунок своїх природних ресурсів, інфраструктури та міжнародної підтримки. Слабка інноваційна активність, відтік кадрів і нестабільність економічного середовища вимагають активного державного регулювання та стратегічних рішень для стимулювання інноваційних процесів у регіоні.

Загальнонаціональна тенденція свідчить про скорочення кількості наукових працівників із науковими ступенями, що може бути зумовлено міграцією кадрів або обмеженим фінансуванням. Водночас Житомирська та Рівненська області продемонстрували позитивну динаміку, тоді як Київська область, незважаючи на зменшення чисельності науковців, зберігає високу питому вагу.

Стратегія розвитку Житомирської області націлена на створення умов для інноваційного прориву шляхом розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва, інтеграції наукових розробок у виробництво та залучення інвестицій. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону та його інтеграції у європейські та світові ринки.

РОЗДІЛ 3.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

3.1. Розробка рекомендацій щодо оптимізації державного регулювання інноваційного розвитку на основі досвіду інших країн

На сьогодні в Україні відсутня єдина стратегія вирішення проблем економічного розвитку, а також уніфікована методологічна база для розробки регіональних стратегій. У науковій площині досі не напрацьовано загальних підходів і методів вирішення схожих регіональних проблем за допомогою стратегічного управління. Розробка довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку регіонів є неможливою без чітко визначеної стратегії інноваційного розвитку країни та її регіонів. Така стратегія має бути не ізольованим інструментом, а інтегрованою складовою загальної стратегії розвитку держави [30].

Вивчення міжнародного досвіду допоможе зрозуміти глобальні тренди в розвитку інновацій та адаптуватися до них, а аналіз досвіду інших країн дозволяє виявити ефективні моделі, інструменти та стратегії, які можуть бути адаптовані до вітчизняних умов. Європейський Союз є одним з найрозвиненіших регіонів світу з точки зору інновацій та має тривалий досвід у стимулюванні інновацій на регіональному рівні. Завдяки своїй різноманітності та інтеграції, ЄС став своєрідною лабораторією для експериментів з різними моделями інноваційної політики.

В ЄС кожен регіон має фокусуватися на своїх сильних сторонах та розвивати ті галузі, де він має конкурентні переваги, а співпраця між державними органами, бізнесом, науковими установами та громадськими організаціями є ключовою для успіху інноваційної політики. ЄС виділяє значні кошти на фінансування інноваційних проектів на регіональному рівні через різноманітні програми та фонди. Створення інноваційних екосистем

відбувається через формування мереж інноваційних компаній, університетів, дослідницьких центрів та інвесторів.

Інструментами інноваційної політики в ЄС є: програми фінансування для інноваційних проектів на регіональному рівні через Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), програму «Горизонт Європа» та інші; створення інноваційних кластерів через об'єднання компаній, наукових установ та інших зацікавлених сторін навколо спільних інноваційних проектів; створення сприятливих умов для створення та розвитку малих інноваційних підприємств; стимулювання трансферу технологій.

Лідером інноваційного розвитку в ЄС є Німеччина. На початку свого шляху до технологічного лідерства вона активно вивчала досвід США та інших технологічних гігантів. Вона запозичила кращі практики створення інкубаторів, наукових парків та регіональних інноваційних фондів, які успішно функціонували в США, Великобританії, Франції та Японії. З 1980-х років Німеччина зробила ставку на розвиток малих і середніх підприємств, створивши мережу регіональних інноваційних фондів. Ці фонди є результатом спільних зусиль уряду, законодавців та приватного сектору [21].

Реалізація інноваційної Європи вимагає скоординованих зусиль від усіх зацікавлених сторін: політиків, бізнес-лідерів та громадських діячів. Європейська Комісія пропонує інтегрувати регіональну та промислову політику, щоб створити сприятливі умови для розвитку інновацій на регіональному рівні та сприяти формуванню нових виробничих ланцюжків в Європі [1].

На національному рівні держава-члени ЄС зобов'язані:

- Реформувати наукові та інноваційні системи на національному та регіональному рівнях для підтримки високих досягнень та смарт-спеціалізації. Це сприяє сприянню співпраці між університетами, дослідницькими установами та впровадженням бізнесу, спільного програмування та розширення транскордонного співробітництва, що сприятиме створенню додаткової

вартості для ЄС, а також забезпеченню фінансових механізмів і технологій по всій території Союзу.

- Гарантувати якісну підготовку випускників університетів за математичними, інженерними та природничими спеціальностями, з акцентом на розвиток навчальних програм із креативності, інновацій та підприємництва.

- Пріоритизувати фінансування знань і досліджень, використовуючи податкові стимули та інші фінансові інструменти для залучення приватних інвестицій у сферу досліджень і розробок.

Ці кроки спрямовані на забезпечення сталого розвитку, конкурентоспроможності та інноваційної сприйнятливості в рамках Європейського Союзу. Україна, яка прагне стати повноцінним членом ЄС зобов'язана враховувати ці аспекти в процесі реалізації інноваційної політики на національному та регіональному рівнях.

США є однією із країн-світових лідерів у сфері інновацій. Американська модель інноваційного розвитку характеризується сильною роллю приватного сектору, підтримкою з боку держави та високою мобільністю талантів. Ключовою особливістю американської моделі є сильна роль університетів, які є не лише осередками освіти, а й потужними інноваційними хабами. Вони тісно співпрацюють з бізнесом, сприяючи комерціалізації наукових розробок. Важливими є також розвинена система венчурного фінансування, яка забезпечує стартапи необхідними ресурсами для зростання, та державна підтримка інновацій через різноманітні програми, такі як SBIR (Small Business Innovation Research) та STTR (Small Business Technology Transfer). Кожен штат США має свої сильні сторони та розвиває власні інноваційні кластери.

На регіональному рівні створені спеціальні економічні зони зі спрощеним регулюванням для залучення інвестицій та стимулювання інновацій, активно формуються технопарки та бізнес-інкубатори для підтримки молодих технологічних компаній й налагоджена співпраця університетів і бізнесу щодо стимулювання спільних науково-дослідних проектів та комерціалізації технологій.

Найбільш динамічним регіоном за темпами інноваційного розвитку є Азія. Різні країни Азії обрали свої унікальні шляхи, але є загальні тенденції та успішні кейси, які варто розглянути. Особливостями азіатської моделі інноваційного розвитку є потужна державна підтримка, орієнтація на експорт інноваційних продуктів і послуг, що стимулює розвиток високих технологій, тісна взаємодія між державою, бізнесом та наукою та інвестиції в освіту та підготовку висококваліфікованих кадрів.

На основі вивченого досвіду можна зазначити, що роль держави у стимулюванні інноваційної активності регіону полягає у створенні сприятливих умов для розвитку інноваційних процесів, підтримці підприємств, наукових установ та місцевих громад через механізми правового, фінансового та інфраструктурного регулювання. Основні напрями реалізації такої політики включають наступні аспекти:

1. Формування інноваційної інфраструктури. Держава відіграє ключову роль у створенні технопарків, інкубаторів інновацій, дослідницьких центрів та регіональних кластерів, що забезпечують взаємодію науки, бізнесу та освіти. Це стимулює технологічне оновлення та інноваційний розвиток у регіонах.

2. Фінансова підтримка інновацій. Запровадження податкових пільг, субсидій, державних грантів та кредитів сприяє активізації інноваційної діяльності. Одним із важливих інструментів є державні замовлення на розробку технологій або продуктів, які мають стратегічне значення для регіонів.

3. Нормативно-правове регулювання. Забезпечення законодавчого захисту інтелектуальної власності та стимулювання комерціалізації інновацій є максимально складною державною політикою. Чітке правове поле забезпечує прозорість і привабливість для інвесторів. Законодавча база інноваційної діяльності в Україні є достатньо об'ємною, але її практична реалізація на регіональному рівні потребує додаткового вдосконалення для ефективного розвитку інноваційного потенціалу регіонів.

4. Підтримка малого та середнього бізнесу. Держава сприяє залученню малих інноваційних підприємств до державних програм та тендерів, підтримує розвиток стартапів і стимулює венчурне фінансування.

5. Освітні ініціативи та розвиток людського капіталу. Інвестування у розвиток освіти, підготовку спеціалістів з інженерних, природничих та технічних спеціальностей збільшенням зростання інноваційного потенціалу регіонів.

6. Транскордонна кооперація та інвестиції. Держава підтримує залучення міжнародних інвестицій, технологічного трансферу та міжрегіонального партнерства для створення нових і впровадження передових технологій у регіонах.

Таким чином, ефективна державна політика у стимулюванні інноваційної активності регіонів вимагає системного підходу та узгодженої роботи всіх рівнів влади з науковими та бізнес-спільнотами. Важливими є як прямі інструменти (фінансування, інфраструктура), так і непрямі (податкові пільги, нормативно-правові стимули).

3.2. Створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку: роль партнерства держави, бізнесу та науки

Інноваційний розвиток регіону – це складний процес, який вимагає узгоджених зусиль різних суб'єктів. Важливу роль у цьому процесі відіграє партнерство держави, бізнесу та науки. Кожен з цих учасників має свої унікальні функції та відповідальність, а їхня взаємодія є ключовим фактором успіху. Створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку регіону залежить від ефективної взаємодії держави, бізнесу та науки. Це три ключові сектори, які формують партнерство для розвитку інноваційної екосистеми та забезпечують технологічний прорив регіону.

1. Роль держави. Держава виконує організаційну, фінансову та регуляторну функції, які сприяють створенню умов для інноваційного розвитку. Насамперед держава формує нормативно-правову базу: розробляє закони, які стимулюють інноваційну діяльність, підтримує стартапи та захищає інтелектуальну власність. Фінансова підтримка з боку держави здійснюється у вигляді інвестицій у створення інноваційної інфраструктури (технопарки, інкубатори), прямого фінансування проєктів через державні гранти чи пільгові кредити. Також держава підтримує стратегічні напрями: визначення пріоритетних сфер науково-технічного розвитку, що відповідають смарт-спеціалізації регіонів. Особливе значення держави полягає у створенні інфраструктури, зокрема, розвиток транспортної, цифрової та комунікаційної інфраструктури як основи для бізнесу та наукових досліджень [39, 42 54, 64].

2. Роль бізнесу. Бізнес є рушієм практичної реалізації інновацій та їх комерціалізації. Підприємства інвестують в дослідження і розробки (R&D), впроваджують інноваційні технології для підвищення конкурентоспроможності. Приватні інвестори, венчурні фонди та великі компанії сприяють розвитку малого і середнього бізнесу у сфері інновацій. Бізнес замовляє прикладні наукові дослідження, що забезпечує їх практичне застосування, а також застосовує сучасні енергоефективні, ресурсозберігаючі та цифрові рішення у виробництві [39, 42 54, 64].

3. Роль науки. Наука є основою для створення нових знань та інновацій. В процесі розробки інноваційних технологій наукові установи та університети працюють над фундаментальними й прикладними дослідженнями, здійснюють трансфер технологій, передаючи наукові розробки підприємствам для впровадження у виробництво. Університети та освітні заклади готують фахівців для інноваційних секторів економіки, беруть участь у спільних наукових проєктах для обміну досвідом та залучення іноземних інвестицій [39, 42 54, 64].

Синергія партнерства полягає в тому, що взаємодія держави, бізнесу та науки створює умови для: формування інноваційної екосистеми у регіоні; залучення інвестицій у високотехнологічні галузі; створення робочих місць у

наукоємних сферах; підвищення конкурентоспроможності регіону на національному та міжнародному рівнях.

Житомирська область у своїй стратегії до 2027 року передбачає фінансування технопарків та індустріальних кластерів для залучення інвестицій у високотехнологічні галузі. Успішне партнерство бізнесу та науки у сфері агропромислового комплексу Житомирщини сприяє розвитку органічного виробництва та залученню інвестицій у цей сектор. В рамках стратегії розвитку Житомирської області, створення інноваційних кластерів та технопарків передбачає об'єднання ресурсів наукових установ, підприємств та держави для впровадження інновацій [39, 42 54, 64].

Стратегія управління інноваційним розвитком регіону є ключовим елементом для його довгострокового економічного зростання. Її відсутність призводить до незгодженості дій органів влади, появи адміністративних бар'єрів, а також знижує інвестиційну та інноваційну привабливість регіону. У 90-х роках було впроваджено перші регіональні інноваційні програми, що ставили за мету трансформацію економіки від сировинної до наукоємної. Ці програми орієнтуються на розвиток високотехнологічних галузей та базуються на науково-інноваційному потенціалі регіонів. Сучасний стан економік регіонів свідчить про їх готовність до переходу на якісно новий тип розвитку, де кожна стратегічна помилка може мати значні наслідки [30].

Конкурентна перевага регіонів ґрунтується на наявності потужного науково-освітнього комплексу, який забезпечує підготовку фахівців та впровадження світових технологій у виробництво. Перспективними галузями для розвитку інноваційного потенціалу Житомирської області є інформаційні технології, біомедицина, хімічні технології, виробництво нових матеріалів і покриттів, а також органічне сільське господарство з акцентом на екологічно чисті та високотехнологічні виробництва [42]. Побудова інноваційної стратегії має базуватися на європейських методологіях, адаптованих до особливостей регіону. Важливо, щоб стратегія враховувала інтереси бізнесу та стимулювала попит на інновації з боку підприємств. Впровадження стратегії за

європейськими стандартами дозволяє ефективніше співпрацювати з внутрішніми й міжнародними партнерами, залучати інвестиції та посилювати взаємодію між регіонами й державними органами [30].

Реалізація стратегії інноваційного розвитку економіки на практиці потребує насамперед підвищення інноваційної активності на всіх рівнях: держава – галузь – регіон – підприємство [49]. Головна мета інноваційної стратегії – досягнення сталого економічного розвитку регіону через максимальне використання його науково-технологічного потенціалу. Стратегія створює умови для активного впровадження інновацій у таких сферах, як технології, управління, маркетинг і фінанси.

Дослідники й практики активно підтримують стратегію смарт-спеціалізації як один із провідних напрямів сучасної інноваційної політики, що успішно реалізується у країнах ЄС та США. Вперше ця концепція була закладена в стратегії «Європа 2020», де особлива увага приділяється ролі університетів як ключових учасників інноваційного процесу. Сьогодні головним результатом діяльності системи вищої освіти є її здатність генерувати інновації у вигляді комерціалізованих наукових знань. На відміну від традиційної моделі «трансферу технологій», де університети виконують роль проміжної ланки у системі *наука–технологія–виробництво*, сучасний підхід передбачає залучення закладів вищої освіти до фінальної стадії інноваційного циклу. Це дозволяє забезпечити ринкову комерціалізацію науково-технічних досягнень і сприяти їх інтеграції у реальний сектор економіки, тим самим посилюючи зв'язок між освітою, наукою та бізнесом [2, 3].

Особливістю формування державного механізму регулювання інновацій в Україні є активні військові дії. В умовах війни наука та інноваційна діяльність в Україні зазнали значних втрат, що суттєво вплинуло на кадровий склад, інфраструктуру та механізми функціонування наукових установ. Близько 15 % дослідницької інфраструктури зазнало пошкоджень, включно з унікальним науковим обладнанням, лабораторіями та центрами спільного користування. Станом на червень 2023 року ситуація з пошкодженням майна наукових

установ є наступною: 114 об'єктів частково пошкоджено; 4 установи повністю зруйновано; 13 установ опинилися на тимчасово окупованих територіях із лютого 2022 року [35].

Війна призвела до зниження наукового кадрового потенціалу, як у кількісному, так і в якісному вимірі. Особливо складна ситуація спостерігається серед молодих науковців, які масово залишають наукову сферу. За даними Міністерства освіти і науки України, понад 5 % молодих вчених зі закладів вищої освіти виїхали за кордон, а в академіях наук цей показник досяг загрозливого рівня – 43 %. Таким чином, війна створила кризові умови для наукової діяльності, посиливши відтік молодих кадрів і завдавши значної шкоди дослідницькій інфраструктурі, що ускладнює відновлення та подальший розвиток наукової сфери [35].

Зважаючи на такий стан справ, повоєнний інноваційний розвиток матиме свої особливості та виклики. У післявоєнний період інноваційна політика має бути орієнтована на досягнення довгострокових соціально-економічних цілей, включно з відновленням основного капіталу, впровадженням інноваційних проєктів і програм, а також стимулюванням інвестиційних процесів. Пріоритетними завданнями є створення сприятливого інноваційного клімату, що враховує потреби ринку та забезпечує державну підтримку у ключових секторах економіки.

Державна політика має на меті оптимізацію інноваційної системи та розвиток ринкових інститутів для перетворення фінансових ресурсів на інвестиції в регіональну інфраструктуру; стимулювання високотехнологічного виробництва, включно з держзакупівлями, технічним регулюванням і захистом інтелектуальної власності.

Розробка збалансованої інвестиційної стратегії є ключовою для відбудови економіки на інноваційних засадах. Основний фокус спрямовано на диверсифікацію промисловості та стимулювання інновацій у регіональному й галузевому вимірах. Ця стратегія повинна доповнювати національні інноваційні

програми, зокрема до 2030 року, з урахуванням специфіки післявоєнного відновлення.

Регіональний розвиток бажано здійснювати на основі побудови інноваційних кластерів. У різних регіонах України розвиток підприємництва відбуватиметься нерівномірно через різний рівень руйнувань (наприклад, у Бучі, Маріуполі чи Миколаєві). Це створює передумови для формування інноваційних кластерів, які об'єднують підприємства, наукові установи та інфраструктуру для виробництва й споживання інноваційного продукту.

Кластери сприяють поширенню нових технологій, тобто прискоренню трансформації винаходів у комерційні інновації; розвитку стійких партнерських зв'язків між учасниками ринку [60].

Потенціал Житомирської області у створенні інноваційного кластера є значним завдяки її природним ресурсам, інфраструктурі та стратегічним пріоритетам. Основні напрями розвитку регіональних інноваційних кластерів наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Напрями розвитку інноваційних кластерів у Житомирській області

<i>Напрямок інноваційного кластера</i>	<i>Опис потенціалу області</i>
Агропромисловий сектор	Лідер у органічному сільському господарстві та переробці сільськогосподарської продукції з доданою вартістю
Енергоефективність та зелена енергетика	Розвиток відновлюваних джерел енергії: біоенергетика, сонячні електростанції, інфраструктура енергоефективності
Інформаційні технології та інженерія	Створення умов для розвитку ІТ-сектору та цифровізації виробничих процесів для підвищення конкурентоспроможності регіону
Логістика та транспорт	Завдяки вигідному розташуванню область має потенціал для створення логістичних хабів та розвитку транспортної інфраструктури
Переробна промисловість і нові матеріали	Ресурси для розвитку хімічної промисловості, виробництва нових матеріалів і сучасної інженерії на основі інноваційних технологій

Джерело: складено автором на основі [39, 42, 54, 64].

Житомирщина є одним із лідерів в органічному сільському господарстві, що створює можливості для впровадження технологій переробки продукції та

розробки екологічно чистих виробництв з доданою вартістю. Регіон має потенціал для розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як біоенергетика та сонячні станції, що відповідає глобальним трендам і потребам післявоєнного відновлення. У Житомирській області планується активний розвиток ІТ-сектору, цифровізації економіки та впровадження інновацій у виробничі процеси, що підвищить конкурентоспроможність регіону. Завдяки стратегічному розташуванню, Житомирщина має значний потенціал для створення логістичних хабів та розвитку транспортної інфраструктури, що сприятиме залученню інвестицій і розвитку промислових кластерів. Область має ресурси для розвитку кластерів у хімічній промисловості, виробництві нових матеріалів та інженерії, що дозволить забезпечити виробничий цикл із сучасними технологіями. Таким чином, Житомирська область може стати інноваційним регіоном у сільському господарстві, зеленій енергетиці, ІТ-секторі, логістиці та промислового виробництва, створивши на цій основі кластери з високим інноваційним потенціалом.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, міжнародний досвід демонструє, що інноваційний розвиток на регіональному рівні є складним процесом, який вимагає системного підходу та залучення різних зацікавлених сторін. Україна має значний потенціал для розвитку інновацій, а впровадження європейського й американського досвіду може значно прискорити цей процес. Для успіху необхідно створювати сприятливе середовище для інновацій, залучати інвестиції, підтримувати співпрацю між різними учасниками інноваційного процесу та розвивати людський капітал.

Ефективне партнерство держави, бізнесу та науки є основою для формування інноваційного середовища регіону. Держава створює інфраструктуру та нормативні умови, наука розробляє інновації, а бізнес

забезпечує їх впровадження та комерціалізацію. Така синергія дозволяє регіонам розвиватися, підвищувати свою конкурентоспроможність та залучати інвестиції.

Ключовим елементом успішної регіональної політики повинна стати якісна освіта та розвиток навичок, що сприяють інноваціям, підприємництву та співпраці між різними секторами суспільства. Україна може успішно застосовувати цей підхід, делегуючи значну частину відповідальності за розвиток інноваційної економіки місцевому самоврядуванню.

Повоєнний інноваційний розвиток потребує системного підходу, що об'єднує державну підтримку, інвестиції та регіональні ініціативи для створення інноваційної інфраструктури, стимулювання кластерного розвитку й впровадження високотехнологічних рішень у ключових секторах економіки.

ВИСНОВКИ

В ході наукового дослідження ми здійснили теоретичне узагальнення та запропонували вирішення практичного завдання, щодо обґрунтування напрямів удосконалення механізмів державного регулювання інноваційного розвитку регіонів, що дозволило сформулювати такі висновки:

1. Результати дослідження підтверджують, що інновації – це рушійна сила сучасної економіки. Щоб регіон міг успішно розвиватися, необхідна комплексна взаємодія різних факторів: висококваліфіковані кадри, розвинена наукова база, достатнє фінансування та сучасні технології на підприємствах. Ключову роль відіграє ефективна регіональна політика, спрямована на стимулювання інноваційної діяльності та залучення всіх зацікавлених сторін.

2. Доведено, що механізм регулювання інноваційного розвитку – це складна система, яка поєднує в собі різноманітні інструменти: від створення сприятливого законодавства до фінансової підтримки інноваційних проєктів. Ця система має бути гнучкою та адаптуватися до мінливих умов ринку.

3. У 2023 р. Україна демонструвала позитивну динаміку в глобальному інноваційному рейтингу, піднявшись на п'ять позицій. Однак, вже у 2024 році спостерігається певне погіршення показників, особливо в таких ключових сферах, як регуляторне середовище та освіта. Також значний вплив має міграція населення внаслідок військових дій. Загалом по Україні спостерігається скорочення кількості науковців, що може негативно вплинути на темпи інноваційного розвитку. Однак, Зокрема, Житомирська та Рівненська області продемонстрували позитивну динаміку, тоді як Київська область, незважаючи на зменшення кількості науковців, зберігає лідерські позиції.

4. Обґрунтовано, що Житомирщина має значний потенціал для розвитку інноваційної економіки завдяки своїм природним ресурсам, інфраструктурі та міжнародній підтримці. Однак, низька інноваційна активність, відтік кваліфікованих кадрів та нестабільність економічного середовища вимагають термінових та ефективних рішень на державному рівні.

5. Стратегія розвитку Житомирської області спрямована на створення сприятливих умов для інноваційного прориву. Ключовими напрямками є розвиток інфраструктури, підтримка підприємництва, інтеграція наукових розробок у виробництво та залучення інвестицій. Реалізація цієї стратегії дозволить підвищити конкурентоспроможність регіону та сприяти його інтеграції в глобальні економічні процеси.

6. Тільки за умови ефективної взаємодії держави, бізнесу та науки можна створити сприятливе середовище для інноваційного розвитку регіону. Держава забезпечує необхідну інфраструктуру та нормативне поле, наука генерує нові ідеї та технології, а бізнес перетворює їх на конкурентоспроможні продукти та послуги. Саме ця синергія дозволяє регіонам динамічно розвиватися, підвищувати свою конкурентоспроможність на світових ринках та залучати інвестиції.

7. Встановлено, що для ефективного розвитку інноваційних процесів на регіональному рівні необхідно: гармонізувати регіональне законодавство з національними програмами та стратегіями; запровадити стимулюючі механізми (податкові пільги, гранти, субсидії) для місцевих підприємств і наукових установ; розробити дієву систему регіональної інноваційної інфраструктури.

8. На наш погляд, Житомирська область має значний потенціал для створення інноваційних кластерів завдяки своєму багатогранному ресурсному та інфраструктурному базису. Регіон може стати лідером у таких стратегічних галузях, як сільське господарство, зелена енергетика, інформаційні технології, логістика та промислове виробництво. Кожна з цих сфер має потенціал для розвитку високотехнологічних кластерів, що сприятимуть інноваційному зростанню регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ажажа М., Фурсін О., Венгер О. Зарубіжний досвід регіонального економічного розвитку: інновації, екосистема, місцеве самоврядування. *Humanities studies*. 2022. №11 (88). С. 169–183.
2. Бажал Ю. Інноваційна економічна політика України: ліберальний поворот. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7ee3ba8c-897d-4340-9e0e-709e9e9cbf63/content>
3. Бажал Ю. М. Українська інноваційна політика: проблема смарт-спеціалізації. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2021. Том 6. Випуск 1. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/330a0c2b-4912-4a71-85c5-d7150f6923ae/content>
4. Бакалінська А. О., Білик А. В. Роль інформаційних технологій у повоєнному відновленні регіональної економіки України. *Економіка і організація управління*. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.2.16>
5. Біловодська О. А. та ін. Роль інновацій у забезпеченні розвитку економіки України: thesis URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/20719>
6. Вакалюк, В. А. Правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2016. 1(75).
7. Вилгін Є. А. Підходи до реалізації регіональної інноваційної політики держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=477>
8. Вороніна В. Л. Стратегічне управління інноваційним розвитком на державному рівні. *Нобелівський вісник*. 2021. №1(14). URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2021/5.pdf>
9. Всесвітня організація інтелектуальної власності. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/>

10. Гладинець Н. Ю. Концептуальні засади формування механізму регулювання інноваційної діяльності в регіоні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2011. Спецвип. 33. Ч. 1. С. 74–79.

11. Глізнуца М. Ю. Вплив інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток регіонів. *Економіка та управління національним господарством* 2017. Вип. 9. С. 166–170.

12. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

13. Державна служба статистики України. Економічна статистика. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

14. Довженко В. А., Марченко Є. Л. Удосконалення державної системи управління інтелектуальною власністю як основи формування інноваційної моделі розвитку України. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. №5(17). С.139–151.

15. Довженко В. А., Свиридов О. І. Управління інвестиційною діяльністю в плануванні соціально-економічного розвитку регіону. *Фінансові інструменти регіонального розвитку: зб. праць учасн. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Житомир, 27 жовтня 2021 р.)*. Житомир: Поліський національний університет, 2021. Т1. 140 с. С. 95–98.

16. Довженко В. А., Русак О. П., Золотницька Ю. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення прогнозування і планування соціально-економічного розвитку територій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 103–108.

17. Доценко О. Ю. Механізм інноваційного розвитку регіону. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/3221/1.pdf?sequence=1>

18. Єрмакова О. А. Сучасні виклики для інноваційного розвитку регіонів України. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2020. Вип. 1(18) С. 186–190. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/1_18_ukr/36.pdf

19. Єрмакова О. А. Інструменти державної інноваційної політики України в контексті впровадження європейського досвіду. *Механізм регулювання економіки*. 2016. № 1. 2016. № 1. С. 85–96.

20. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*, 2023. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62>
21. Зубков Р. С. Зарубіжний досвід інвестиційно-інноваційного розвитку регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 10. С. 11–16.
22. Інноваційний потенціал регіонів України в контексті формування стратегій смарт-спеціалізації: наукова доповідь / Лещух І. В., Патицька Х. О. / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів. 2020. 99 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
23. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. К.: НІСД, 2011. 80 с.
24. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f%20ac26b853c0eb&title=Informatsi>
25. Коваленко І. Аналіз проблем регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Слово національної школи суддів України*. 2022. № 1–2 (38–39). С. 160–170.
26. Кушмаєва В.В. Теоретико-методологічні засади державного управління інноваційним розвитком. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2012. № 1 (5). Том 2. С. 172–177.
27. Лаптева В. В. Питання фінансування інноваційних процесів та проектів регіонального розвитку. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: матеріали XII Міжнар. бізнес-форуму* (Київ, 22 березня 2019 р.). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2019. С. 87–91.
28. Лебедева Л. В. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2664>

29. Лугова М. Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз та напрями активізації: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 242 с.

30. Мельниченко Г.М., Білоус С.П. Інноваційний розвиток регіону як складова частина загальної стратегії національного розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 170–174.

31. Назаренко І.В. Сутність та механізми державного регулювання розвитку інноваційного підприємництва на регіональному рівні в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 35 (74). № 1. С. 132–136.

32. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науковоаналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2023. 94 с.

33. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ. 2023. 94 с.

34. Овдіюк О. М., Присяжнюк О. Ф., Плотнікова М. Ф., Довженко В. А. Інноваційні управлінські рішення у адмініструванні сталого розвитку регіону в умовах covid-19. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 114–119.

35. Освіта і наука України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.v>

36. Пальчевич Г.Т Орієнтири та напрями удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку економіки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 71–76.

37. Панченко М. Напрями, методи та інструменти державного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки.

Економіка та суспільство, 2023. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-25>

38. Пасека С. Р. Інноваційний розвиток соціально-трудоного потенціалу: аналіз, тенденції, перспективи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22. ч.1. С. 289–296.

39. План заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року: проєкт. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Proyekt-Planu-zahodiv-2024-2027-roky.pdf>

40. Подра О. П. Інноваційний розвиток та людський капітал України: тенденції, проблеми та перспективи. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. Вип. 2. №2. С. 133–144.

41. Про Державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

42. Про затвердження Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року та Плану заходів на 2021-2023 роки з її реалізації: Рішення Житомирської обласної ради від 18.12.2019. № 1722. URL: <https://doc.zt.gov.ua/index.php/7-sklikannya/rishennia/14822-no1722-pro-zatverdzhennia-stratehii-rozvytku-zhytomyrskoi-oblasti-na-period-do-2027-roku-ta-planu-zakhodiv-na-2021-2023-roky-z-ii-realizatsii>

43. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

44. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

45. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13 липня 1999 р. № 916-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text>

46. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
47. Про особливий режим інноваційної діяльності технопарків: Закон України від 16 липня 1999 р. № 991-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>
48. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08 вересня 2011 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
49. Прохорчук С.В. Аналіз стану інноваційного розвитку регіонів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 10. Ч. 3. С. 122-126. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/127.pdf
50. Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня та отримані результати у 2023 році : аналітична довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда, Т. К. Кваша, О. Ф. Паладченко, І. В. Молчанова. К.: УкрІНТЕІ. 2024. 111 с.
51. Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня та отримані результати у 2022 році: аналітична довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда, Н. Ю. Швед, Т. В. Гаврис, А. Б. Осадча. К.: УкрІНТЕІ. 2023. 95 с.
52. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. / авт.-упоряд.: М. К. Орлатий, С. А. Романюк, І. О. Дегтярєва та ін. ; за заг. ред. М. К. Орлатого. К.: НАДУ, 2014. 724 с.
53. Скиба М. В. Теоретичні аспекти державного регулювання інноваційної діяльності: сутність, мета та засоби. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15. ч. 2. С. 121–124
54. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року: Додаток до рішення обласної ради від 18.12.2019 № 1722 зі змінами від 24.12.2020 № 16. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp->

content/uploads/2020/01/ONOVLENA-ZATVERDZHENA-Strategiya-do-2027-roku.pdf

55. Тітаренко Г. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційного розвитку та доцільності його використання в Україні. *Проблеми науки*. 2014. № 11-12. С. 44–45.

56. Федорчак О. Є. Інституціоналізація державного управління інвестиційною діяльністю в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. № 4 (2). С. 140. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04\(35\)/21.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04(35)/21.pdf)

57. Філіпова Н.В. Чернігівський державний інститут економіки і управління Механізм державного регулювання інноваційної діяльності. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. вип. 22. ч.1. С. 237–246.

58. Шапошник А. О. Сучасний стан нормативно-правового регулювання інноваційної діяльності та діяльності з надання послуг в інноваційній сфері в Україні *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 58. Том 1. С. 148–151

59. Шкарупа О. В., Кучеренко П. В. Державне регулювання масштабування інновацій на регіональному рівні для сталого розвитку України та ЄС. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2020. № 2. С. 146–151.

60. Яцкевич І. Інноваційна політика України у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. (39). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1392/1342>

61. Lytvynchuk I.L., Skydan O.V., Dovzhenko V.A., Prokopchuk O.A., Bondarchuk N.V. European participatory approach in territorial management: experience for Ukraine. *Public Policy and Administration*. 2021. Vol 20. №4. С. 371-383 DOI: <https://doi.org/10.13165/VPA-21-20-4-02>.

62. European Commission. (2010). Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COM (2010) 2020, Brussels.

63. Офіційний сайт Головного управління статистики у Житомирській області. URL: <https://www.zt.ukrstat.gov.ua/>
64. Житомирська обласна державна адміністрація: офіційний вебсайт. URL: <https://oda.zht.gov.ua/>
65. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
66. Уряд напрацьовує Стратегію інноваційного розвитку України до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-napratsovuie-stratehiiu-innovatsiinoho-rozvytku-ukrainy-do-2030-roku-premier-ministr>